

STOSUNKI RELIGIJNO-POLITYCZNE RUSI I BIZANCJUM W OKRESIE VI–X WIEKÓW

Lasota Georhi Jerzy
(Warszawa, Polska)

O stosunkach i dziejach religijno-politycznych pomiędzy władcami państwa Rusi a cesarstwem Bizancjum ze źródeł historycznych wiadomo już od VI-go wieku. Stosunki te nosiły tak charakter pozytywny, jak i negatywny. W okresie VI-X wieków i do X-go wieku, t. j. do początku trzeciego okresu wprowadzenia chrześcijaństwa na Rusi ściśle powiązanego z zawarciem małżeństwa pomiędzy siostrą cesarzów bizantyjskich Bazyla i Konstantyna Anną i poprzedzającym zawarcie tego małżeństwa prywatnym ochrzczeniem Kogana Włodzimierza w mieście Korsuń na półwyspie Krym, należącego do cesarstwa bizantyjskiego.

Początek stosunków religijno-politycznych pomiędzy władcą państwa Ruś Kijem, który w młodości był ochrzczony i wychowywał się w stolicy cesarstwa Konstantynopolu, a cesarzem Bizancjum Herakliuszem (610–641) nosił charakter nawet przyjacielski [1]. Jednak po śmierci cesarza Herakliusza u władcy Rusi „Kija powstał konflikt z administracją cesarstwa, w szczególności, z powodu Soluni” [2]. Od tego czasu i do 988 roku stosunki pomiędzy państwem Ruś a cesarstwem Bizancjum jak wskazują źródła historyczne nosiły charakter przeważnie wrogi. O tym świadczą następne wydarzenia historyczne.

W końcu VIII wieku władca Rusi, która w tym okresie stała na progu swego rozwoju, Brawlin zrealizował najazd na miasto Suraż w Krymie. W skutku oblężenia tego miasta w ciągu dziesięciu dni wojsko Rusów włamawszy się w miasto „I wszedłszy w cerkiew świętej Sofii, i drzwi rozbijwszy gdzie stał grób świętego i wszedłszy tam, a na grobie nakrycie cesarskie i perła, i złoto, i kamienia szlachetne, i kadzidła złote, i naczynia złotego wiele, wszystko zrabowano” [3]. I chociaż z powodu nagłego zaburzenia zdrowia władcy Brawlina, a za tym cudownego wyzdrowienia go z powodu skrucy na grobie świętego Stefana za uczynione złe czyny i napra-

wienia szkody konflikt był złagodzony, ale sam fakt konfliktu wojennego z Bizancjum negować nie można.

Drugi najazd wojska ruskiego na centrum obwodu Bizantyjskiego bogate miasto Amastridę znajdująca się obok Sinopu historyki datują pomiędzy latami 825-842 [4].

W czasach panowania Kohana (cesarza) Askolda ruskie wojsko kilka razy robiło wyprawy wojenne na Bizancjum: „W 860 r., przy cesarzu Michale III, Ruś nagle napadła na Konstantynopol, co zakończyło się głośnym zwycięstwem Kohana kijewskiego” [5]. Druga wyprawa wojskowa Rusi odbyła się około 863 roku na wyspy w morzu Marmurowym [6], a przez trzy lata odbyła się trzecia wyprawa wojskowa, która zakończyła się tragicznie dla Rusi, ponieważ niespodziewana burza rozrzuciła flotę kijowską i kompania wojskowa zakończyła się tragicznie dla Rusi [7]. Czwartą wyprawę wojskową w 874 roku na czele z władcami Askoldem i Direm odbyła się bez rozlewu krwi i była owocną dla Rusi, ponieważ chociaż do starcia nie doszło wskutek tego, że cesarz Bazyl I Macedończyk zaproponował zawarcie umowy pokojowej z władcą Rusi. Ta umowa była podpisana z zachowaniem wszystkich wymaganych formalności [8]. Sam fakt podpisania umowy pokojowej zanotowany tak w źródłach bizantyjskich, jak i ruskich: latopisie Nikona [9].

Ze źródeł historycznych wynika, że najazd na Bizancjum był także zrealizowany w okresie 33-letniego panowania poganina Olega (882-915), który: „zebrawszy większe wojsko, z ziem Ruskich i ciągnął wodną armatą przez Czarne morze do Konstantynopola, którego wielką mocą dobywał (...) zostawił tam (jak Ruś pisze) scit swój albo herb z tarczą na pamiątkę potomną” [10]. Ten fakt historyczny potwierdza i dopełnia badanie znanego historyka: „Oleg po triumfalnej wyprawie na Cargród (911 rok) powrócił się nie do Kijowa, a w Nowogród (...)” [11].

W czasach panowania kahana Igora (915-945) było zrealizowane dwa najazdy na Bizancjum: w 941-m i 944 roku. Pierwsza kompania wojenna w 941 roku była nieudana, ponieważ cesarz Roman za pomocą „ognia greckiego”, którym wyposażył swoje statki spalił flotylla ruską i Igor z resztą wojska wrócił do Kijowa. W roku 944 Igor „zebrawszy wielkie wojska, ciągnął dalej morzem do Grecji, gdzie Nicomedią i Herakleją, miasta sławne obległ i opalił, i krain wiele greckiego cesarza Romana splundrował w Bitiniej i w Poncie” [12]. Ta wyprawa miała pozytywne skutki polityczno-handlowe dla Rusi: była podpisana umowa pokojowa z Bizancjum, która potwierdziła prawie wszystkie prawa i obowiązki obu stron poprzedniej umowy pokojowej zawartej w 874 roku, ponieważ po zamordowaniu Askolda (od 860 roku po ochrzczeniu nazywał się Nikołajem) w 882 roku oraz uzurpacji władzy przez Olega Bizancjum nie uważało Ruś po reakcji pogańskiej państwem chrześcijańskim i z tego powodu nie wykonywało porozumienia zawarte w umowie pokojowej z 874 roku [13].

Po zamordowaniu władcy Rusi Igora (873-945) jesienią 945 roku jego żona Olga (?-969) pełniła funkcję regenta, ponieważ następca tronu Światosław był jeszcze niepełnoletnim. Pod czas swego panowania Olga budowała świątynie chrześcijańskie tak w Kijowie, jak i w Pskowie [14] oraz jako chrześcijanka dbała o rozwój struktury kościelnej. Właśnie z tego powodu ona z całym orszakiem swoich poddanych obywateli oraz w towarzystwie swego spowiednika Grzegorza latem 946 roku przybyła do Konstantynopola i w okresie lata-jesieni tego roku dwa razy spotykała się z cesarzem Bizancjum Konstantynem VII i jego rodziną, przy tym pierwsze spotkanie odbyło się w środę 9 września i trwało prawie cały dzień i zakończyło się ucztą, w której przyjęła

uczestnictwo cała rodzina cesarza, a podczas drugiego uroczystego pożegnania 18 października była obdarzona drogiymi darami [15]. Celem tej wyprawy do Konstantynopola było przedsięwzięcie dotyczące pozwolenia cesarza Bizancjum o założenie w kraju samoistnej struktury kościelnej. O tym świadczą późniejsze wydania historyczne. W następnym roku po powrocie księżnej Olgi z Konstantynopola przybyli do Kijowa wysłańcy od cesarza bizantyjskiego, których Olga przyjęła dość chłodno. O tym świadczy także tekst odpowiedzi księżnej Olgi na pismo cesarza, w którym on upomina się o przysłanie obiecanych wcześniej darów: „Jak ty postoisz u mnie na Poczajni, jak ja w Sudu, to wtedy tobie dam” [16]. Możliwa przyczyną takiego zachowania księżny Olgi przede wszystkim mogła być negatywna odpowiedź lub zwłoka cesarza bizantyjskiego Konstantyna VII na prośbę Olgi o założenie na Rusi samoistnej struktury kościelnej, bo „tylko w takim wypadku Olga mogła osiągnąć przyznanie od strony Bizancjum pełnej niezależności Kijewo-Ruskiego państwa jako pełnoprawnego sojusznika, a nie wasala, a także według tradycji bizantyjskiej, otrzymać prawo tytułować się „Pomazańcem Bożym”. Jednak nie osiągnąwszy celu podróży do Konstantynopola, w 959 roku księżna Olga zwróciła się z podobną prośbą do Ottona I cesarza niemieckiego o pomoc w poszarzeniu chrystianizacji swego kraju. Cesarz Otton I w 960 roku wysłał w tym celu biskupa Libucjusza z klasztoru świętego Albana w Moguncji, a po jego zgonie w drodze do celu swej misji na to stanowisko cesarz przysłał w 961 roku arcybiskupa Adalberta z Trewiru z grupą kapłanów [18]. To zdarzenie także potwierdza, że chociaż za czasów panowania Olgi konfliktów wojennych z Bizancjum nie było, ale stosunki religijno-polityczne Rusi i Bizancjum były napięte.

Za czasów panowania Świętosława (964-972) wojskowe konflikty pomiędzy państwem Ruś i Bizancjum były także: „Starodawno-ruskie latopisy opisują wydarzenia rusko-bizantyjskiej wojny 970 – 971 r. r. w charakterze uogólnionym” [19].

Na początku panowania księcia Włodzimierza stosunki religijno-polityczne Rusi i Bizancjum też nie obeszły się bez konfliktów wojennych, ponieważ w 987 roku drużyna władcy Rusi po trzymiesięcznym oblężeniu zagarnęła obwarowane miasto Korsuń na półwyspie Krym, które należało do cesarstwa Wschodnio-rzymskiego.

Z przytoczonych wyżej przykładów zdarzeń niepodważalnie wynika, że stosunki religijno-polityczne Rusi i Bizancjum w okresie VI-X wieków były niewystarczająco przyjacielskie, żeby Ruś dążyła do przyjęcia chrystianizacji od Bizancjum, bo zgodnie z wymogami cesarzy stałaby lennikiem cesarstwa tak w sferze politycznej, jak i w sferze duchowej.

Literatura

1. Успенский Ф. И., История Византийской империи. СПб – Т. 1 (bez wskazania roku), s. 661–662.
2. Брайнчевский М., Утверждение христианства на Руси, Киев 1989, s. 21. 3. Tamże, s. 23.
4. Котляр И. Ф., Древняя Русь и Киев в летописных преданиях и легендах, Киев 1986, s. 43.
5. Брайнчевский М., Утверждение христианства на Руси, Киев 1989, s. 28.
6. Tamże, s. 28.
7. Tamże.
8. Tamże.
9. Никоновская летопись, ПСРЛ, 1862 г., Т. 9. s. 13.
10. Strykowski M., Kronika polska, Warszawa 1846, T. I – II, s. 116.
11. Рыбаков Б. А., Рождение Руси, (bez wskazania roku), s. 72.
12. Strykowski M., Kronika polska, Warszawa 1846, T. I – II, s. 117.
13. Брайнчевский М., Утверждение христианства на Руси, Киев 1989, s. 58.

14. Tamže, s. 66.
15. Zob. Котляр Н., Древняя Русь и Киев в летописных преданиях и легендах, Киев 1986, s. 110–112.
16. Полное собрание русских летописей, Ипатьевская летопись, Москва 1962, Т. 2. s. 51.
17. Шумило С., Киево-русская миссия свв. равноап. Кирилла и Мефодия и первое (Оскольдово) Крещение Руси, 26.02.2010 г., s. 32. info@ruskline.ru/ [Data dostępu: 10.05.2017 г.]
18. Zob. Брайнчевский М., Утверждение христианства на Руси, Киев 1989, s. 67.
19. Котляр И. Ф., Древняя Русь и Киев в летописных преданиях и легендах, Киев 1986, s. 126.
20. Супрасльская рукопись, содержащая Новгородскую и Киевскую сокращенные летописи, Москва 1836, s. 43.